

Egypt: **Centrum arabského světa**

Egypt je společně se Saúdskou Arábií považován za vůdčí stát arabského a muslimského světa. Mezi arabskými zeměmi patří k nejrozvinutějším, ale stejně jako Saúdská Arábie se musí potýkat s některými problémy. K těm hlavním patří vliv islámských radikálů, chudoba velké části obyvatelstva a angažovanost ve sporu mezi Izraelem a Palestinou.

Arabský svět se tradičně dělí na dvě velké části. Liberálnější východ (Maghreb) je tvořen zeměmi severní Afriky, zatímco konzervativnější západ (Mashreg) zahrnuje státy Arabského poloostrova. A mezi těmito dvěma bloky leží mocný Egypt, respektovaná říše s tisíciletou tradicí, jejíž snahou je zachovat si svůj vliv i v moderním světě. Tím se Egypt velice podobá Saúdské Arábii (více o ní v minulém čísle ATM), ale stejně jako u ní se ukazuje, že skloubit tradiční islámskou společnost s hodnotami dnešní globální civilizace není právě jednoduché.

Prezident je bývalý pilot

Egypt prodělal během 20. století poměrně bouřlivý politický vývoj. Status britské kolonie byl vystřídán monarchií, která byla v roce 1952 svržena, načež se země stala republikou. Pak se v jejím čele vystřídali tři prezidenti; tím třetím je současná hlava státu, Husní Mubarak. Jak se měnili prezidenti, měnila se i zahraniční orientace Egypta. Zatímco Gamál Abdel Násir se hlásil ke kombinaci socialismu a arabského nacionalismu, jeho nástupce Anvar al-Sadat byl jednoznačně prozápadní a snažil se normalizovat i vztahy s Izraelem. Prezident Mubarak je rovněž spíše prozápadní, ale neorientuje se výlučně na Evropu a USA, nýbrž i na Čínu a také na potenciální budoucí velmoci, například Brazílii.

Není divu, že pro svůj obrovský vliv na celý arabský svět je Egypt významným hráčem na poli mezinárodní diplomacie, a to zejména ve dvou druzích diskusí. Především často funguje jako prostředník při jednání představitelů Izraele a Palestiny; jako převážně arabská země má pochopitelně silné vztahy k Palestincům, ale zároveň podepsal řadu dohod o míru a spolupráci s Izraelem, takže jej obě strany pokládají za dostatečně objektivního arbitra. V poslední době pak Egypt vstupuje do iniciativy USA a Evropy, které tlačí některé arabské státy k provádění společenských a politických reforem. Egypt hraje poněkud nejednoznačnou úlohu; na jednu stranu působí jako vynikající příklad moderního, pokrokového arabského státu, ale zároveň se staví na odpor proti vnucenému a příliš rychlému prosazování reforem.

Egypt je (společně s Jordánskem) obvykle označován za nejliberálnější arabský stát. Jeho politický systém lze popsat jako demokracii s velice silnou rolí prezidenta. Prezident je volen ve všeobecném lidovém hlasování na šestileté období a demokraticky je volena i velká většina poslanců dvoukomorového parlamentu (malou část jmenuje prezident). Prezident Mubarak (mimočodem bývalý bojový pilot a velitel egyptského letectva) se v zemi těší velké podpoře a jeho Národní demokratická strana získala v posledních volbách 88 % hlasů. Tento výsledek by mohl vést k pochybnostem o legitimitě voleb, ale mezinárodní pozorovatelé je označili za naprosto bezproblémové.

Bratrstvo teroru

Mezi arabskými zeměmi Egypt vyniká i malým vlivem náboženství na veřejný a politický život. Egyptský právní řád obsahuje jen málo prvků islámského práva (šarija) a daleko více se podobá systémům Velké Británie a Francie. V zemi panuje náboženská svoboda a tolerance (téměř desetina obyvatel je křesťanského vyznání) a dokonce platí zákaz působení politických stran a hnutí postavených na náboženském základě.

Realita je ovšem poněkud odlišná. Hlavní hrozbou pro jinak pevné postavení prezidenta Mubaraaka není demokraticky zvolená opozice v parlamentu, nýbrž napůl ilegálně působící

organizace vystupující pod názvem Muslimské bratrstvo. Tato skupina vznikla už v roce 1928 a od samého počátku usiluje o vytvoření islámského režimu. Byla tvrdě pronásledována všemi králi i prezidenty Egypta, ale díky stabilní podpoře mezi obyvatelstvem je stále aktivně činná. Problém tkví v tom, že Muslimské bratrstvo je prakticky jen politickou odnoží teroristické organizace Egyptský islámský džihád, která se otevřeně hlásí k al-Kaidě.

Egyptský islámský džihád se dříve soustředil na útoky proti světské vládě země a v roce 1981 dosáhl úspěchu, když se jeho příslušníkům podařilo zavraždit prezidenta Sadata. Ale v posledních letech se tamní radikálové rozhodli útočit proti zahraničním turistům, kteří jsou pro ekonomiku Egypta nesmírně důležití. Snad nejznámější je tzv. masakr v Luxoru, k němuž došlo roku 1997; skupina ozbrojenců tehdy zavraždila 58 cizinců. Po této tragédii následoval pokles zájmu turistů o návštěvu Egypta, což se pochopitelně odrazilo na státním rozpočtu.

Egyptští muslimští extrémisté jsou obecně hodnoceni jako velice schopní a nebezpeční. Egyptského původu je mj. Ajmán al-Zavahrí, ideolog a hlavní stratég al-Kaidy a podle většiny odborníků pravá ruka Usámy bin Ládina. Z Egypta pocházel i mladý Muhammad Atta, vůdce devatenácti únosců z 11. září 2001, a Muhammad Atif, plánovač útoků al-Kaidy, který byl zabit při úderu proti Afghánistánu v roce 2001.

Fundamentalisté v Egyptě se opírají zvláště o chudší vrstvy obyvatelstva, jejichž množství v zemi je skutečně velmi vysoké. Egyptská vláda si toho je samozřejmě dobře vědoma, takže se na přelomu tisíciletí rozhodla nastartovat nový program ekonomického vzestupu. Investice proudí zejména do infrastruktury, komunikací a moderních odvětví průmyslu.

Probíhá licenční výroba letadel

Pokud jde o průmysl, i v této oblasti se Egypt řadí mezi nejvyspělejší arabské země a tato skutečnost se velice výrazně projevuje ve vojenské výrobě. Egypt už totiž dosáhl schopnosti produkovat (ačkolí jen licenčně) tu nejnáročnější kategorii vojenské techniky, a sice trysková letadla. Továrna v Helwanu vyrábí některé součásti (včetně motorů) německo-francouzských cvičně-bojových letadel Alpha Jet MS.2, brazilských turbovrtulových letounů EMBRAER EMB-312 Tucano a evropských vrtulníků Gazelle. Montovaly se i čínské stíhačky Šenjang F-6 (kopie ruských MiGů-19) a nyní Egypt spolupracuje s Čínou a Pákistánem na programu proudových cvičných letounů K-8 Karakorum.

Egyptské závody vyrábějí i široké spektrum moderní pozemní techniky. Zcela vlastním výrobkem je obrněný transportér Fahd, dodaný mj. do Kuvajtu, Ománu a Súdánu. Roku 1991 byla s USA uzavřena dohoda o licenční výrobě 540 tanků M1A1 Abrams a vyprošťovacích vozidel M88A2 (více v rubrice Druh zbraně v minulém ATM). Američané se podíleli i na vývoji tanku Ramses 2, což je modernizace T-55 pomocí technologií tanku M60A3. Ramses 2 má mj. 105mm kanon, moderní systém řízení palby a americký motor a zavěšení kol.

Pozoruhodná je nabídka raket a řízených střel. Egypt vyrábí dvě střely země-vzduch na bázi starších ruských typů, a to Tajir as Sabah (verze S-125 čili SA-2 Guideline) a Ain as Sakr (odvozená od ručního kompletu 9K32 Strela-2 čili SA-7 Grail). Dále byla vyvinuta celá řada moderních dělostřeleckých raketometů (více o tomto druhu zbraně v ATM 2/2004) řady Sakr (Jestřáb). Egypt také přepracoval známou ruskou balistickou raketu Scud na verzi Scud-100, jež má dolet 600 km s hlavicí o hmotnosti 500 kg. Ve druhé polovině 80. let se Egypt zapojil do irácko-argentinského projektu Condor-II, z něhož měla vzejít balistická střela s doletem přes 800 km (projekt byl zastaven v roce 1989).

Souhrnně lze říci, že Egypt dokáže produkovat velice kvalitní licenční kopie zahraniční vojenské techniky a provádět na nich významné úpravy a vylepšení. Samostatně je schopen vyvíjet a vyrábět některé typy zbraní jako obrněná vozidla, dělostřelectvo, řízené rakety, ruční zbraně a širokou škálu munice. V poslední době vyrábí i jednodušší prvky avioniky (zejména komunikační a zaměřovací přístroje).

Hlavním tankem je Abrams

Vzhledem k výše popsaným změnám zahraničně politické orientace Egypta nemůže být žádným překvapením, že egyptské ozbrojené síly používají velice pestrou směs ruské (resp. ještě sovětské), čínské, evropské, americké a domácí techniky. Stejně tak vojenská doktrína stále ještě nese stopy sovětského vlivu, ačkoli nyní Egypt vojensky spolupracuje především s USA a Francií, s nimiž pořádá pravidelná vojenská cvičení Bright Star.

Pozemní síly mají velikost okolo 185 000 mužů a dělí se na dva armádní sbory, které se skládají z 12 divizí, 11 samostatných brigád (včetně dvou brigád balistických raket a jedné vzdušné výsadkové brigády) a sedmi praporů speciálních jednotek. Páteří obrněných sil jsou tanky M1A1 Abrams, jež jsou postupně modernizovány na standard M1A2. Starší typy tanků zastupují americké M60A3 a sovětské T-55 a T-62 (podrobný popis tohoto typu najdete v ATM 4 a 5/2004). Tanky T-55 procházejí přestavbou na typ Ramses 2.

Pěchotu podporuje celkem 11 typů obrněných transportérů a bojových vozidel pěchoty. Rozhodně nejmodernější jsou americké M2A1 Bradley (přestavují se na verzi M2A2), za nimi následují M113A1/A2, španělské BMR-600 a ruské BMP-1M, dále mnoho starších ruských vozidel série BTR a mj. 980 kolových obrněných transportérů Walid a Fahd domácí výroby.

Polní dělostřelectvo je tvořeno především 140 samohybnými děly M109A2 ráže 155 mm a 100 samohybnými děly 2S3 Něva ráže 152 mm. Doplnuje je asi 1500 tažených děl různých ráží a kolem 500 minometů. Raketové dělostřelectvo se skládá z amerických MLRS a starších ruských raketometů, které však většinou střílejí moderní egyptské rakety Sakr. Zajímavostí je jednoúčelový raketový systém D-3000 pro vytváření dýmových clon (blíže je popsán v článku o dělostřeleckých raketometech v ATM 2/2004).

Pro boj proti tankům slouží nejrůznější typy pancéřovek a řízených raket pocházejících z USA, Ruska i Evropy. Jedná se o pancéřovky RPG-7, RPG-26 a M72 a řízené střely TOW, Hellfire, Swingfire, Milan, HOT a Metis-M. Egypt se také nedávno zařadil mezi uživatele špičkových amerických pěchotních protitankových střel Javelin a prý zvažuje vývoj vlastní protitankové zbraně založené na Javelinu.

Egypt má i česká letadla

Egypt věnuje velkou pozornost protivzdušné obraně, která je dokonce čtvrtou samostatnou složkou ozbrojených sil. Je to důsledek trpké zkušenosti z roku 1967, kdy Izrael překvapivým úderem ze vzduchu zničil prakticky celé egyptské letectvo. Nyní je egyptský vzdušný prostor střežen velice silně a akce tohoto druhu už by byla jen těžko proveditelná. Nejmodernějšími protiletadlovými zbraněmi je 12 kompletů amerických střel Patriot PAC-1. Doplnují je střely I-HAWK a pohyblivé komplety Crotale a Chaparral. Kromě nich vlastní Egypt asi stovku odpalovacích zařízení starších sovětských raket (probíhá jejich modernizace) a vyvinul vlastní systém Amoun (Nebeská stráž), což je integrovaná soustava radarů, 23mm automatických kanonů a střel Ain as Sakr a Sparrow.

Letecké jednotky jsou rozděleny mezi pozemní armádu, letectvo a protivzdušnou obranu. Pod velení pozemních sil spadají dvě aeromobilní brigády, zahrnující asi 4000 mužů a 200 vrtulníků. Bitevní úkoly plní americké AH-1W SuperCobra (ATM 5/2004) a AH-64 Apache, které jsou právě nyní přestavovány na model AH-64D Longbow (ATM 1/2004). Dopravní, víceúčelové a záchranné helikoptéry jsou různými variantami typů UH-1 Iroquois, UH-60 Blackhawk, SH-3 Sea King a CH-47 Chinook.

Vojenské letectvo Egypta má 17 000 mužů a je organizováno do asi 60 letek. Hlavními bojovými typy jsou americké F-16 Fighting Falcon (50 kusů) a F-4E Phantom II (33 kusů). Vedle nich má Egypt i zastaralá letadla Mirage 5 a Šenjang F-6 a také 12 bombardérů Tu-16 Badger. Všechny bojové letouny mimo F-16 a Tu-16 by měly být postupně vyřazeny a mělo by je nahradit 20 až 40 strojů pro útoky na pozemní cíle. Mezi kandidáty jsou Mirage 2000D, Su-39 Strike Shield, A-6E Intruder a A-10 Thunderbolt II.

Za zmínku stojí, že Egypt má jednu letku radarového průzkumu, v níž létá mj. i šest strojů AWACS typu E-2C Hawkeye, a jednu letku tankovacích letadel. Pro cvičné účely slouží (vedle již zmíněných typů EMB-312 a Alpha Jet) také lehká vrtulová letadla egyptské výroby Gomhurija a české letouny L-39 a L-59 Albatros a Zlín Z-143LEAF. Do konkurzu na nový cvičný letoun pro egyptské letectvo je přihlášeno i Aero L159B ALCA.

Letecké jednotky protivzdušné obrany zahrnují 10 bojových letek, v nichž najdeme 230 letadel F-16 Fighting Falcon různých verzí a 36 francouzských letounů Mirage 2000EM a 2000DE. Ty slouží nejen pro stíhací, ale také pro průzkumné mise. Egypt svá letadla zásobuje špičkovou výzbrojí, včetně protiletadlových střel AIM-9X Sidewinder, AIM-120 AMRAAM a MICA, řízených pum Paveway II a protilodních raket Exocet (ATM 12/2003).

Nejsilnější loďstvo Afriky

Poslední složkou egyptských ozbrojených sil je námořnictvo, jehož velikost se pohybuje okolo 11 000 mužů. Je naprosto jednoznačně nejsilnější mezi všemi zeměmi Afriky a jedno z nejsilnějších na Středním východě. Jeho páteří je šest fregat americké výroby; jsou to čtyři plavidla třídy Mubarak (původně Oliver Hazard Perry) a dvě třídy Damjat (původně Knox). Na palubách nesou torpéda, protiletadlové řízené rakety Standard, protilodní střely Harpoon a protiponorková raketová torpéda ASROC.

Nižší třídu lodí představují dvě dvojice lehkých fregat El Suez (španělské Descubierta) a Najim al Zafir (čínské Jianghu). Egypt má k dispozici asi 40 raketonosných člunů a velké množství říčních a pobřežních bojových plavidel původem ze SSSR, Číny a Velké Británie. Nejnovější přírůstky v egyptském loďstvu představují čtyři americké pobřežní raketové čluny Ambassador III vybavené protilodními střelami Harpoon a protiletadlovými RAM.

Na přelomu 80. a 90. let Egypt disponoval 13 ponorkami. Deset patřilo do sovětských tříd Whiskey a Romeo, ale z nich pouze osm bylo schopno provozu (čtyři ze SSSR a čtyři kopie z Číny). Zbývá tři podmořská plavidla (jedno třídy Porpoise a dvě třídy Oberon) pocházela z Velké Británie. Dnes má Egypt pouze čtyři ponorky třídy Romeo, které byly s americkou pomocí modernizovány, takže mohou odpalovat torpéda Mk 37 a řízené střely Harpoon. Egypt navíc provozuje tři malé výsadkové ponorky typu Pyrana.

Všeobecně můžeme říci, že egyptské ozbrojené síly jsou pravděpodobně nejlepší mezi všemi arabskými zeměmi. Saúdská Arábie a Sýrie mají sice v některých ohledech mírnou převahu (např. Sýrie zřejmě získala několik letounů Su-27), ale v celkovém porovnání je na prvním místě Egypt. Důležité je také to, že ozbrojené síly jsou velice loajální k prezidentu Mubarakovi a v případě nějaké politické krize by určitě stály na jeho straně, což se třeba o saúdské armádě zdaleka tak jistě říci nedá.

Oproti jiným arabským zemím má Egypt i několik dalších výhod. Export ropy a zemního plynu je pro jeho ekonomiku sice důležitý, ale ne naprosto nezbytný. Egypt má velké zásoby jiných nerostných surovin, poměrně vyspělý průmysl a je také mimořádným lákadlem pro turisty. Významnou roli hraje i Suezský průplav. Egyptu tedy zřejmě nehrozí hluboká krize v důsledku očekávaného poklesu zájmu o arabskou ropu (více v článku o Saúdské Arábii v minulém čísle). Egyptská vláda by těchto výhod měla využít především pro zvyšování životní úrovně obyvatelstva. Tak jistě oslabí vliv náboženských fundamentalistů a pozvedne prestiž Egypta v mezinárodním společenství.

Lukáš Visingr

Prameny a foto: CIA World Factbook 2003, BBC Country Profiles, Jane's, Armády ve světě (<http://www.sweb.cz/armady-sveta/>), GlobalSecurity.org, World's Armed Forces, World Navies Today, <http://www.Airliners.net/>, WWW stránky Pentagomu a amerických ozbrojených sil, archivy zpravodajských médií

Zvláštní poděkování za pomoc a informace zaslouží Petra Talandová.

Vložený článek č. 1:

Egypt: Základní údaje

Egypt tvoří tradiční spojení mezi západní a východní částí arabského světa. Z hlediska úrovně společnosti, lidských práv a občanských svobod patří mezi nejvyspělejší arabské státy. Ekonomicky se rychle rozvíjí, ale stále ještě spadá mezi rozvojové země; asi pětina obyvatel žije pod hranicí bídy. Země profituje ze Suezského průplavu, turistického ruchu a velkých zásob ropy, zemního plynu a dalších nerostných surovin. Export tvoří (mimo ropné produkty) hlavně textil a zemědělské plodiny.

Oficiální název	Egyptská arabská republika
Hlavní město	Káhira
Rozloha	1 001 450 km ²
Počet obyvatel	74 730 000
Úřední jazyk	arabština
Měna	egyptská libra
HDP	4000 USD/obyvatele

Vložený článek č. 2:

Významné roky moderního Egypta

1922: Egypt získává nezávislost, ale stále zůstává pod vlivem Velké Británie.

1948: První válka proti Izraeli. Egypt je přes intenzivní britskou podporu poražen.

1952: Zkorumpovaná monarchie je svržena. Egypt se stává republikou.

1956: Prezidentem se stává socialisticky orientovaný Gamál Abdel Násir, který propaguje myšlenku arabské jednoty. Po znárodnění Suezského průplavu následuje společná vojenská akce Velké Británie, Francie a Izraele proti Egyptu.

1958: Egypt a Sýrie se slučují ve Sjednocenou arabskou republiku (trvá do roku 1961).

1967: Šestidenní válka. Izrael překvapivým úderem ničí egyptské letectvo a obsazuje celý Sinajský poloostrov.

1970: Násir náhle umírá. Jeho nástupcem se stává prozápadní Anvar al-Sadat.

1973: Válka na svátek Jom Kippur. Arabské státy v čele s Egyptem napadají Izrael, ale po počátečních úspěších jsou poraženy.

1978: Izrael a Egypt uzavírají v Camp Davidu dohodu, na jejímž základě je Egyptu vrácen Sinajský poloostrov.

1979: Izrael a Egypt podepisují mírovou smlouvu. Egypt je ostatními arabskými zeměmi kritizován a je vyloučen z Arabské ligy.

1981: Sadat je zavražděn islámskými extrémisty. Prezidentem se stává Husní Mubarak.

80. léta: Egypt podporuje Irák během jeho války s Íránem (v irácké armádě údajně bojuje až 30 000 Egyptanů). Vztahy s Izraelem upadají, ale vztahy s arabskými státy se zlepšují.

1989: Egypt je přijat zpět do Arabské ligy.

1991: Válka v Perském zálivu. Egypt aktivně podporuje vojenskou koalici proti Iráku.

90. léta: Egypt funguje jako prostředník při jednání Izraele a představitelů Palestiny.